

Grundtvigs prædiken 2. s.e. trin. 1840¹

Af Jette Holm

2. søndag efter trinitatis, 1840, d. 28. juni blev Kristian den ottende kronet til konge på Frederiksborg slot.

Grundtvig skrev i den anledning flere hyldestdigte (jfr. Poet. Skr. VI). - Grundtvig prædikede 2. s.e.trin. i Vartov og tager anledning af kroningen til at udrede forskellen mellem folkeånd og Helligånd. Kongen har til sin kroning udvalgt ordene fra 1. Samuelsbog: »Så tog Samuel oliehornet og salvede David midt imellem hans brødre, og Herrens Ånd kom heftig over ham fra den samme dag og fremdeles.« Grundtvig ved, at et land ikke kan styres ved Helligånden, så den ånd, der kan komme over kongen, er ikke Helligånden, men den danske folkeånd. Prædikenen slutter højstemt om den danske folkeånd, barneengelen, barnlighedens engel. Om den lyder det: uden I omvendte eder og blive som børn, komme I ingenlunde ind i Himmeriges rige, thi dette rige hører børnene til. »Dermed gav Herren Barne-Engelen, den Danske Folkeand, det herlige Vidnesbyrd, at skiøndt hverken han eller nogen Engel kan oplade Himmerigs Dør eller føre os derind, som kun er den Helligaands Gierning, saa er det dog Barne-Engelen, der ene kan og altid vil ledsage os til Dørren og lægge os paa Herrens Arme med Bøn om Hans Velsignelse, Hans evige Velsignelse i det himmelske Bad.«

I denne prædiken taler Grundtvig meget tydeligt om forholdet mellem folkeånd og Helligånd. Prædikenen slutter med at citere to vers om »Danmarks Engel« fra det samtidige digt: Kongeskifte og Folkehaab. (Poet. Skr. VI, s. 363ff.).

Prædikenen bringes her som et eksempel på en af de mange, store prædikener fra 1840erne, som stadig ikke er udgivet. (Bortset fra udvalgt i Vartovprædikener).

Jeg har gennemlæst nogle årgange og er blevet overbevist om, at udgivelsen af Grundtvigs prædikener bør fortsættes. Der er store, højstemte prædikener, der kan udskrives som prosadigte; prædikener, hvor salmevers bliver til. Prædikenerne for eksempel i 1844 belyser Grundtvigs krise inden afskedsgudstjenesten og salmen: Sov sødt barnlille. Julen 1845 er højstemt, for nu bryder den gamle salmesang

¹ Denne artikel blev bragt i sidste års udgave af årbogen, men desværre - som følge af en teknisk fejl - i ufuldstændig skikkelse. Vi bringer derfor nu den fuldstændige ordlyd.

for første gang ud i Vartov med alt, hvad det betyder i Grundtvigs liv!

Årene omkring krigen og grundloven vil også være spændende at følge, og ... hvem kan vide, hvad der skjuler sig i denne uåbnede skat!

En arbejdsgruppe bestående af prof. Chr. Thodberg, sognepræst Leif Kallesen, sognepræst Lars Toftdahl, cand theol. Elisabeth Albinus Glenthøj, D. Phil. Johannes B. Glenthøj og sognepræst Jette Holm er netop startet på opgaven med renskrivning af Grundtvigs prædikener fra 1840erne med henblik på udgivelse. Der er tale om en fortsættelse af Grundtvigs Prædikener 1821-26; 1832-39, der udkom på Gads forlag 1983ff under Chr. Thodbergs redaktion.

N.F.S. Grundtvig **2den Søndag efter Trinitatis 1840**

/Høimesse/

(Hellige Fader! - Dit Ord er Sandhed! Dit Ord er Liv og Aand! - Troens Ord, som maa høres!)

Himmelske Fader! vi opløfte vore Hjerter til Dig med Bøn om Din Velsignelse over Landet, Du gav vore Fædre og Kongen, Du satte over os! Salv Du vor Konge med Viisdom og Konst kron Ham med Naade og Miskundhed, ja, sæt Kronen paa dit Storværk iblandt os! Lad Miskundhed og Sandhed mødes, Retfærdighed og Fred kysses, Kongen og Folket kappes i Kiærlighed og gode Gierninger, i Ydmyghed for Dit Ansigt, og i Taknemmelighed for dine Velgierninger med os fra Slægt til Slægt, saa Alt maa lykkes Dig til Ære og os til Gavn og Glæde, i vor Herres Jesu Christi Navn. Fadervor! Du, som er i Himlene!

Vi veed, at vi ere overgangne fra Døden til Livet, thi vi elske Brødrene. - Disse Ord af Herrens Elskelige, Kiærlighedens Apostel Johannes, er vist nok meget for dybe til, at vi kan tilegne os dem i deres hele Fylde; thi det Liv, som her tales om, er aabenbar et høiere Liv

end det vi dødelige Mennesker af Naturen føre, er aabenbar det aandelige Liv i Christo *Jesu*, som efter sin guddommelige Natur har overvundet Døden og byder den Trods, og dette Liv, om det end er begyndt i os, er dog vist i os alle saa spædt og svagt, at vi ingenlunde kan rose os af den apostoliske Bevidsthed, at vi er overgangne fra Døden til Livet, saalidt som vi kan tillægge os den Broder-Kiærlighed, som er Christus-Livets himmelske Kiendemærke, en Kiærlighed, som den, hvormed Christus elskede os og gav sig selv hen for os. Disse Apostelens Ord: vi er overgangne fra Døden til Livet, thi vi elske Brødrene kan imidlertid dog ogsaa tages i en Mening, der kan passe paa os, kan nemlig tages om det *Folkeliv*, der kiendelig har begyndt at røre sig hos os, og som, skiøndt det falder os naturligt, dog savnedes saalænge, at Opvaagnelsen paany vel maa kaldes en Overgang fra Døden til Livet, og er i Sandhed en af Guds underlige Gierninger, ja maaskee den Største af de mangfoldige Velgierninger, hvormed Han i Tidens Løb saa rigelig har overøst vort jordiske Fædermeland. At nu ogsaa dette Liv, Livet, der paany er kommet i vort Modersmaal i Fædrenes Minde og i Alt hvad der angaaer os som et eget Folk med sine visse Tider og Boligs beskikkede Grændser, at ogsaa dette Liv er en Guds Naade-Gave, følger af sig selv, thi al Død er Syndens Sold; men dog er der ogsaa i denne Henseende en mærkelig Forskiel mellem dette vort naturlige Folkeliv og det høiere christelige Liv, som Apostelen taler om, thi naar han om det siger: vi veed at vi er overgangne fra Døden til Livet, thi vi elske Brødrene, da er denne christne Broderkiærlighed Frugten af det ny Liv i Christo *Jesu*, men naar vi sige, vi er overgangne fra Døden til Livet, thi vi elske Brødrene, da er det Liv, vi tale om, Kiærlighedens Frugt; thi kun fordi vi under alle Omskiftelser dog bevarede Kiærligheden til vore kiødelige Forældre og Sydskende, til Fædermelandet og det Folk, vi have Blod og Modersmaal tilfælles med, kun derfor var vi istand til at modtage den Naadegave, som det fornyede Folkeliv visselig er, og det i alle Maader. - Nu veed vi det jo vel, at det Danske Folkeliv, som alt naturligt Liv paa Jorden, har sine store Feil og Brøst, og er kun timeligt, men det var dog lige unaturligt, om vi foragtede det, og indbildte vi os, at det var Veien til at naae det høiere, det sande og evige Liv i Christo *Jesu*, da tog vi mærkelig feil, thi hvem der foragter Guds mindste Gave, faaer aldrig den Største, og desuden vil vort Folkeliv, det er den levende Følelse og Tankegang, der som et Folk er os eiendommelig, ligesaavel som det Liv Enhver af os mod-

tog af Gud, da vi fødtes til Verden altid, naar det modtages og bruges med Taknemmelighed, forberede os til Christenfolkets evige Liv. - Ja, m.V. det Danske Folks naturlige Lyst er Fred, Dets naturlige Liv er Billighed, Dets naturlige Drift er Mildhed, Dets naturlige Maal er varig Glæde, og jo mere vi derfor blive os det Danske Folkeliv bevidst, des klarere vil vi indsee, at denne Verden kan ikke give os hvad vort Hjerter begjærer, des dybere vil vi komme til at føle, at kun i Christi Rige findes det i Sandhed, hvad vi naturlig spørge om og hige efter -

Derfor m. V. er det langt fra at Christendommen skulde formindske vor Deeltagelse i Alt hvad der er vigtigt for det Danske Folkeliv, og hvad er vel vigtigere for det, end den *Aand*, der besjæler Majestæten paa Danmarks Throne, den *Aand*, der besjæler vor uindskrænkede Konge, der umuelig kan have Magt og Myndighed til at gjøre meget Godt uden ogsaa at have den til at gjøre meget Ondt, til at hemme som til at fremme, til at forbitte som til at forsøde Folkelivet. Jo dybere Ærbødighed vi har for Christendommen, og jo fortroligere vi er med Dens Liv og *Aand*, des glædeligere vil det være os mellem Sprogene af den Hellige Skrift som vor Konge udvalgte sig til sin Kroning og Salvning ogsaa at høre det af første Samuels Bog: saa tog Samuel Olie-Hornet og salvede David midt imellem hans Brødre, og Herrens *Aand* kom heftig over ham fra den samme Dag og fremdeles, thi vel kan vi, som oplyste Christne, hverken mene at den Hellig-*Aand* med det christelige Liv skiænkes uden ved *Troen og Daaben*, heller ikke tillægge og tilskrive vore kirkelige Lærere og Tilsynsmænd den Fuldmagt, Gud kun gav sit Folks Ypperste-Præster og Profeter i det Gamle Testamente; men da vor Konge betragter Folket som sine Brødre, da er Folkets *Aand* allerede over ham, og naar han da ønsker at en *Aand* fra Herren maa komme vældig over ham med Viisdom fra det Høie til at føre Septeret og Sværdet, saa Kronen straalere, Thronen styrkes, Ondskab bæver, Godhed jubler, Riget blomstrer, og den sande Gud æres, Hans Navn forherliges iblandt os, naar Kongen ønsker det, da skal vi sige Amen og være visse paa, at Folkets *Aand*, som skaber nærer og opholder Folkelivet, vil komme hæftig komme vældig over Kongen fra denne Dag og fremdeles. Ja m. V. jo mere Christne vi er, des vissere vil vi føle os derpaa, at enhver Konge som beder Herren om *Aand*, faaer sit Folks gode *Aand*, som er den af Herrens *Aander*, der netop paa det Sted kan oplyse Kongen, styrke Thronen, og befæste den Kiærlighed og

Enighed mellem Kongen og alle hans gode og troe Undersaatter, der er ligesaa nødvendig til Kongens Lykke, som til Landets Flor.

Ja m. V. det er Aanden, som gjør levende, siger Han, som veed hvad han siger og vidner hvad han haver seet, og det giælder om Menneske-Livet fra Først til Sidst og fra dets laveste til dets høieste Art og Grad. Det er Aandedrættet som gjør Enhver af os legemlig levende, og det er et Aandepust fra den Høieste som alle Dage kan gjøre Mennesker til levende Sjæle, saa der gives ligesaalidt noget Folkeliv paa Jorden uden tilsvarende Aand, usynlig men virkelig Livskraft, som der gives et christeligt Liv uden den Helligaand, og saamange Folkefærd med menneskeligt Hjerte og naturlig Sands for det Store og Ædle, Høie og Dybe, der udmærker Mennesket, skabt i Guds Billede og efter Hans Lignelse, saamange gode Guds Engle er ogsaa udsendte fra Thronen til at oplive, styrke og oplyse Folkene og deres Fyrster, saa de kan gaae deres afstukne Vei, og udrette deres beskikkede Gierning til Skaberens Ære, og denne Folkets Aand, som man kan spore i alle Dets gamle Bedrifter Sange, Love og Indretninger, giver sig tydelig tilkiende i deres Tungemaal, som paa det Nøieste svarer til deres særegne Hjertelag og Tankegang, thi Munden taler af Hjertets Overflødighed og kun naar Tungemaalets Aand er over os, tale vi med Liv og Varme, og tiltale Folkets Hjerte, hvorfor det ogsaa var Kiendemærket paa alle Aanders Aand, paa Gud den Helligaand, at Han, som Jesus Christus sendte, havde alle Tunger i sin Magt, saa Folk fra alle Verdens Hjørner forbausede maatte udbryde er ikke alle disse Talere Galilæer, hvordan høre vi dem da udraabe Guds store og underlige Ting med vore Tunger. - Derfor er det Eet og det Samme enten vi sige, at vort Folkeliv er atter vaagnet, eller at Fædrenes Aand er igien kommet over vore Talere, saa de udtale store og dybe Ting med vore Tunger, har Modersmaalet i deres Magt til at udtrykke sig saa levende om det Usynlige, at vi ligesom see det for vore Øine, udtrykke sig saa folkelig baade om det Høie og det Dybe, at det tiltaler og bevæger os ikke som vi har Forstand og Kundskab, men som vi har Hjerte og naturlig Livlighed til, og det er aldeles umueligt, at et Folk ikke skulde glæde sig ved saaledes at besøges og tiltales af sin og sit Modersmaals Aand, og ligesaa umueligt, at et Folk kan leve op i denne Aand, uden at føle Modbydelighed for alt det Fremmede, der under Aandens Fraværelse og Folkedøden har trængt sig ind i Tungemaalet i Sæder, Love og Indretninger, og uden at føle stigende Lyst og Attraae efter at faae

Alt igien dannet i Folkets Aand og læmpet efter Dets Hjerter, saa hvis vi nu skulde være saa ulykkelige at faae en Enevolds-Konge, der ikke var besjælet af Folkets Aand, ei elskede Dets Modersmaal, og ønskede, saavidt mueligt, at læmpe sin Regiering, med Landets Love og Indretninger efter Folket, da kunde vel med Guds Hjelp, Folket taalmodig vente paa bedre Tider, men Kiærlighed og Enighed mellem en saadan Konge og Folket vilde være aldeles umuelige. - Nu derimod, da Himlens Gud, efter en gammel Konge, hvis Hjerter var som Folkets Hjerter, og i hvis Dage Fædrenes Aand gienfødte Modersmaalet og Folkelivet, og hvis høilivlige Ihukommelse derfor skal være udødelig hos os, og blomstre til Velsignelse fra Slægt til Slægt, da Himlens Gud efter Ham, gav os en yngre Fyrste af den samme Rod og Stamme, men i fuldmoden Manddoms-Alder, opfødt iblandt os, fortrolig med vort Modersmaal i al den Fylde, Dybhed og Deilighed, det endnu har aabenbaret, og da Han paa sin Kronings-Dag beder og opmuntrer os alle til at bede med sig, at Gud vil salve ham til en Konge i Danmark efter sit Hjerter, ligesom David var det i Israels Land og i sin Tid, ønsker og beder os ønske med sig at Herrens Aand maa komme fyrig over ham fra denne Dag og fremdeles; nu tør vi glæde os til den næste Fremtid, som en Nyaarstid for vort Modersmaal og for alt ægte Dansk, det er Alt hvad der er i Folkets gode Aand; thi visselig, hvis Kongen og Folket bede Herren om Hans Aand til at oplive og oplyse, styrke og opmuntre, styre og raade, forbinde og forene dem, da sender Han den af sine Aander, som Han veed, de kan have tilfælles, og det er nødvendig Folke-Aanden, thi der er intet Land under Solen, hvor hele Folket kan annamme den Helligaand saa de ei meer leve deres eget Liv men Hans, som er død og opstanden for os, og selv om vi var et saadant mageløst Folk, saa vi Alle med een Mund kunde bede Faderen i vor Herres Jesu Navn udgyde sin Helligaand over Kongen og Folket, selv da vilde Gud sende Englen med, som er vor naturlige Aand, til at gaae for Herrens Ansigt og berede Hans Vei. - Ja m.V. det sømmer sig nu og det behøves at tale frit om de aandelige Ting, thi Natten er forgangen og Dagen kommet nær, blandt alle Jordens Folkefærd er Israel Guds Førstefødte, paa hvem Hans egen Aand naturlig hvilede, saa Israels store Seere havde Guds Syner og var Hans sande Propheter, ligesom Han var Israels Konge, som Han gav sine Love og sine Rette, og Han har, som skrevet staaer, ei gjort saaledes ved noget andet Folk paa Jorden, saa kun forgiæves har alle Folk i Christenheden meent, at

de kunde tilegne sig Israels Fortrin og Forjættelser for dette Liv, at deres Konger kunde være som *David*, at Israels Love og Skikke kunde passe for dem, og at deres Lærere kunde maale sig med Israels Propheter og Apostler. Hvor det ikke var hovmodig Indbildning, var det dog Barne-Drømme, der aldrig gik eller kunde gaae i Opfyldelse, og Herren finder da ei heller blandt os en Forløber og Herold som Johannes den Døber, der af Moders Liv var fyldt med den Hellig-Aand og gik frem i Elias Aand og Kraft at omvende Børnenes Hjerte til Forældrene og Forældrenes til Børnene og skaffe Herren et velberedt Folk. - Nei, hvert Hedning-Folk har sin Engel, som er deres Aand, som var fra Arildstid over deres store Mænd, Konger og Lovgivere, Sangere og Helte, og naar Folket, efter en aandløs Tid, da alt det Folkelige blev dødt og magtesløst, ydmyg sukker til Himlens Gud, at Han vil udsende sin Aand og skabe dem og fornye Jordens Skikkelse, og lade denne sin Aand komme fyrig over deres Konge, da sender Gud dem deres gode Engel og gjør deres Konge som en saadan Guds Engel for deres Ansigt, og bruger ham til at berede Herrens Vei hos de Udvalgte af Folket, som vente paa Forløsning og have Hjerte til at troe paa Guds eenbaarne Søn og at fatte det evige Liv, som er Guds Naadegave i ham, i Christo Jesu, vor Herre.

Dette er Guds Vei paa Jorden og Hans Saliggjørelses Orden blandt alle Hedninger, og sandelig, vi Danske have ei Aarsag til at knurre, men kun til at takke Herren og fryde os for Hans Ansigt, thi Snorerne ere faldne for os paa de liflige Steder, der er os en deilig Arv beredt, vor Engel er Ingen af de Glimrende, eller Forbausende, og derfor siger Verden, vi har ingen Folke-Aand; men Gud har deri, som i Alt, gjort denne Verdens Viisdom til Daarlighed, hvad allerede viser sig deraf, at der endnu er et Kongerige *Danmark* til, thi det var aabenbar blandt de Første paa Jorden, saa intet Hedninge-Folks Sagn gaae længer tilbage, og det maatte overleve mange Kongeriger, som glimrede paa Jorden, før det blev blandt de Sidste, og hvad forstaae de selvgjorte Viismænd sig paa Liv og Aand, som mene, at det Folk har ingen Aand, som, skiøndt det altid var lidet af Tal og beboede en Slette aaben til Lands og Vands, omringede af stridbare Folk, som nedsteg fra Bjergene, alligevel giennem et Par Aartusinder i det Mindste forsvarede sin Arv og Odel, blev tidlig det navnkundigste Folk i sin Kreds giemde troeligst sine Barndoms-Minder og har endnu et Tungemaal, kiendeligt fra alle Andres, ei mindre skikket og udviklet end noget andet levende Sprog, til at udtrykke Alt hvad der

er høit og dybt, stort og deiligt mellem Himmel og Jord og i Menne- skets Inderste, i Hjertets Lønkammer. - Hvad der har forblindet den selvkloge Verden, saa den vilde heller begribe Danmarks Lykke og stille Udvikling, som den største Urimelighed under Solen, end for- klare dem af en herlig Aand, som i Løn oplyste og oplivede, ledte og styrede os, det er da Barnligheden hos vor Folke-Aand, større end hos nogen Anden, der virkede kiendelig i Hedninglande, saa naar vi følge vor Folkeand, da har vi udvalgt den gode Deel, som ei skal tages fra os, thi det er i alle Maader Barne-Englen, som Gud ud- sendte til vore Fædre, og vil lade fyrig komme over os, vore Konger og Lærere, naar vi har Lyst dertil og bede Ham derom. - Ja m. V. naar vi saaledes blive os det Danske Folkeliv bevidst, som et Aandepust af Barne-Englen fra det Høie, da opgaaer der et mildt og deiligt Lys over hele det Folks Levnetsløb, vi naturlig tilhøre, da forstaae vi, hvorfor intet Folk har saa barnlig lagt deres Liv og Gods, Lykke og Skæbne i Enevolds-Kongens Haand, som det Danske, og hvorfor hel- ler intet Folk har havt saa milde og faderlige Enevolds-Konger, som vi, da see vi ogsaa hvilket herligt Varsel, det er for at Folkeanden skal komme fyrig over Kongen fra denne Dag og fremdeles, at vor Dronning saa aabenbar er den Moderligste, som vel nogensinde bar Guld-Krone paa Jorden, saa det bevægede mig dybt og glædelig i Sjælen, da Majestæten engang i Vinter traadte ydmyg ind iblandt os, just som jeg læste for Alteret i Dagens Epistel »Den Fri, som er alles vores Moder, thi der staaer skrevet: vær glad, du Ufrugtsommelige, thi den Eenliges Børn er de fleste!«

Og skulde vi da endnu noget Øieblik kunne mene at vor Folke- Aand, naar han kommer fyrig over Kongen og os, kunde føre os vild, eller hindre Nogen af os fra at komme til Christus eller blive hos Ham, hindre Nogen af os fra at annamme den Helligaand, eller fatte det evige Liv, Han alene kan skiænke, som Guds Naadegave i Chri- sto Jesu vor Herre? Nei, det være langt fra, derover maatte det allere- de berolige os, at vi see vor Dronning, hvem Barne-Engelen saa a- aabenbar tiltaler og ledsager, bøie Knæ med os i Jesu Navn og bekien- de, at Jesus Christus er Herren til Gud-Faders Ære; men dog har vi et langt større Vidnesbyrd end dette i Hans Ord, som siger: de smaa Børns Engle see altid min Himmelske Faders Ansigt, og atter, uden I omvende eder og blive som Børn, komme I ingenlunde ind i Himme- riges Rige, thi dette Rige hører Børnene til. Dermed gav Herren Barne-Engelen, den Danske Folkeand, det herlige Vidnesbyrd, at

skiøndt hverken han eller nogen Engel kan oplade Himmerigs Dør eller føre os derind, som kun er den Helligaands Gierning, saa er det dog Barne-Engelen, der ene kan og altid vil ledsage os til Dørren og lægge os paa Herrens Arme med Bøn om Hans Velsignelse, Hans evige Velsignelse i det himmelske Bad. - Derfor m. V. lad os jo fastere Tro vi har paa Jesus Christus, jo fuldere Tillid vi har til Hans Guddoms-Ord, des inderligere og des gladere takke Herren, fordi Han sendte os sin Engel, gav vort Folk og Modersmaal en Aand ligesaa jævn og ligesaa yndig, som Marken vi beboe, og dog ligesaa omfattende, som Bølgen, der ombælter os, ligesaa let til at fare i Sky, som Lærken, der bygger i vor Agerreen, men synger Skaberens Lov i det Høie, hvor den tabes af Syne; ja, lad os stedse varmere elske den Aand, som kiendeligst lever og rører sig i vort jævne, men søde, dybe og deilige Modersmaal, visse paa, at naar vi blive ret fortrolige med den Guds Engel, da aabenbarer han os, at det var netop ham, der fik det glædeligste af alle Ærinder paa Jorden, det i himmelsk Glands at melde Hyrderne ved Bethlehem den store Glæde for Guds Folk under alle Himmelegne, at os er en Frelser født, den Herre Christus i Davids Stad, denne Jule-Engel, som derfor heller ingensteds er kiærligere mødt end hos vore Fædre, og skal med Guds Hjælp heller ingensteds see mere smilende Aasyn eller høre gladere Julesang end hos vore Børn fra Slægt til Slægt! Saa høre da Himmelens Gud Kongens og Dronningens og vore Bønner og lade denne sin Aand komme fyrig baade over Kongen og Folket fra denne Dag og fremdeles.

Danmarks Engel, som med Barnefinger
Løftet meer end nogen Kæmpe prud
Slaae kun frit med sine Svane-Vinger
Favne ømt vort Modersmaal, sin Brud!
Som et himmelfalden Dronning-Smykke,
Skinner over Skoven Danmarks Lykke!

Hil dig da, Kong Christjan med din Krone,
Med dit Folk og med dit Timeglar!
Danmarks Aand! sid herlig paa din Throne!
Modersmaal! gjør Loven mild og klar
Folkesang! udbryd fra alle Munde,
Overstem alt Gny og Glam i Lunde!

Amen! i Jesu Navn Amen!